

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING MATEMATIK TASAVVURLARINI RIVOJLANTIRISH XUSUSIYATLARI

Parpiyeva Mohinur Baxtiyor qizi
MTTDMQTMOI tayanch doktoranti
parpiyevamohinur1996@gmail.com

Annotatsiya. *Mazkur ilmiy maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda matematik tasavvurlarni shakllantirish va rivojlantirishning nazariy asoslari hamda amaliy jihatlari yoritilgan. Tadqiqot davomida matematik tasavvurlarning mazmuni, ularning yosh xususiyatlariga mos rivojlanish bosqichlari, samarali pedagogik metod va vositalar tahlil qilindi. Pedagogik tajriba-sinov ishlari asosida o‘yin texnologiyalari, ko‘rgazmali-amaliy faoliyat va integrativ yondashuvlarning bolalarning matematik tafakkurini rivojlantirishdagi ahamiyati asoslab berildi. Tadqiqot natijalari maktabgacha ta’lim tashkilotlarida matematik mashg‘ulotlarni samarali tashkil etish bo‘yicha ilmiy-metodik tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.*

Kalit so‘zlar: *maktabgacha ta’lim, matematik tasavvurlar, son-sanoq, mantiqiy tafakkur, o‘yin texnologiyalari, integrativ yondashuv.*

Maktabgacha ta’lim tizimi uzluksiz ta’limning muhim bo‘g‘ini bo‘lib, bolani har tomonlama rivojlantirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Ayniqsa, maktabgacha yosh davrida bolalarda intellektual qobiliyatlar, mantiqiy fikrlash va bilishga bo‘lgan qiziqishning shakllanishi keyingi ta’lim bosqichlaridagi muvaffaqiyatning muhim omili hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, matematik tasavvurlarni rivojlantirish masalasi dolzarb pedagogik muammolardan biridir.

Matematik tasavvurlar deganda bolalarda son, miqdor, shakl, kattalik, fazo va vaqt haqidagi dastlabki tushunchalar tizimi tushuniladi. Ushbu tasavvurlar bolaning kundalik faoliyati, atrof-muhitni idrok etishi va o‘yin jarayonida bosqichma-bosqich rivojlanadi. Maktabgacha yoshdagi bolalar abstrakt fikrlashga to‘liq ega bo‘lmaganligi sababli matematik tushunchalarni bevosita amaliy faoliyat orqali egallaydi. So‘nggi yillarda maktabgacha ta’lim sohasida olib borilayotgan islohotlar, davlat ta’lim standartlari va dasturlarida bolalarda matematik kompetensiyalarni shakllantirishga alohida e’tibor qaratilmoqda. Biroq amaliyotda matematik mashg‘ulotlarni tashkil etishda bolalarning yosh va individual xususiyatlarini yetarli darajada hisobga olmaslik holatlari ham uchramoqda. Bu esa bolalarda matematik bilimlarga nisbatan qiziqishning pasayishiga olib kelishi mumkin. Shu sababli ushbu maqolaning asosiy maqsadi maktabgacha yoshdagi bolalarning matematik tasavvurlarini rivojlantirish xususiyatlarini ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan o‘rganish, samarali pedagogik yondashuvlarni aniqlashdan iborat.

Tadqiqot jarayonida kompleks ilmiy-pedagogik metodlardan foydalanildi. Pedagogik tajriba-sinov ishlari maktabgacha ta'lim tashkilotlarining katta va tayyorlov guruhlarida olib borildi. Tajriba jarayonida bolalarning matematik tasavvurlarini aniqlash uchun maxsus diagnostik topshiriqlar ishlab chiqildi. Ushbu topshiriqlar orqali bolalarning son-sanoq, miqdorni taqqoslash, geometrik shakllarni farqlash, fazoviy tasavvurlarni aniqlash darajasi baholandi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, maktabgacha yoshdagi bolalarda matematik tasavvurlarni rivojlantirish jarayoni quyidagi asosiy xususiyatlarga ega:

Birinchidan, matematik tasavvurlar bolaning yosh xususiyatlariga mos ravishda bosqichma-bosqich shakllanadi. Kichik yoshdagi bolalarda asosan predmetlarni sanash va taqqoslashga oid elementar tasavvurlar shakllansa, katta va tayyorlov guruhlarida mantiqiy bog'lanishlarni anglash qobiliyati rivojlanadi.

Ikkinchidan, o'yin faoliyati matematik tasavvurlarni rivojlantirishda yetakchi omil hisoblanadi. Tadqiqot jarayonida o'yin texnologiyalaridan foydalangan guruhlarda bolalarning mashg'ulotlarga bo'lgan qiziqishi va faolligi sezilarli darajada oshgani aniqlandi.

Uchinchidan, ko'rgazmali-amaliy faoliyat bolalarning matematik tushunchalarni mustahkam o'zlashtirishiga yordam beradi. Predmetlar bilan bevosita ishlash, ularni guruhlash, taqqoslash va joylashtirish orqali bolalar matematik bilimlarni osonroq egallaydi.

Tajriba-sinov natijalariga ko'ra, tajriba guruhidagi bolalarning matematik tasavvurlar darajasi nazorat guruhiga nisbatan yuqori bo'ldi. Bu esa tanlangan metod va vositalarning samaradorligini tasdiqlaydi.

Olingan natijalar maktabgacha yoshdagi bolalarda matematik tasavvurlarni rivojlantirish jarayoni faol, interfaol va bolaga yo'naltirilgan yondashuvlarni talab qilishini ko'rsatdi. An'anaviy tushuntirish va mashq bajarish usullari bolalarning yosh xususiyatlariga to'liq mos kelmaydi.

Muhokama jarayonida aniqlanishicha, matematik ta'limni boshqa ta'lim sohalari bilan integratsiyalash bolalarning bilimlarni yaxlit holda o'zlashtirishiga imkon yaratadi. Masalan, nutq rivojlantirish mashg'ulotlarida son va miqdor tushunchalarini qo'llash, tasviriy faoliyatda geometrik shakllardan foydalanish ijobiy natija beradi.

Shuningdek, tarbiyachining pedagogik mahorati, metodlarni to'g'ri tanlashi va bolalar bilan individual ishlashi matematik tasavvurlarni rivojlantirish samaradorligini belgilovchi muhim omil hisoblanadi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, maktabgacha yoshdagi bolalarning matematik tasavvurlarini rivojlantirish uzluksiz va tizimli pedagogik jarayon bo'lib, u bolalarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olgan holda tashkil etilishi lozim. O'yin texnologiyalari, ko'rgazmali-amaliy faoliyat va integrativ yondashuvlar matematik ta'lim samaradorligini oshiradi. Mazkur tadqiqot natijalari maktabgacha ta'lim

tashkilotlarida matematik mashg'ulotlarni takomillashtirish, tarbiyachilar uchun metodik tavsiyalar ishlab chiqishda ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim davlat standarti. – Toshkent, 2020.
2. Karimova D.M. Maktabgacha yoshdagi bolalarda matematik tasavvurlarni shakllantirish metodikasi. – Toshkent: Fan, 2018.
3. Qodirova F.R. Maktabgacha pedagogika. – Toshkent: O'qituvchi, 2019.
4. Usmonova M.B. Maktabgacha yoshdagi bolalarda mantiqiy fikrlashni rivojlantirish // Pedagogika jurnali. – 2021. – №3.
5. Piaget J. The Child's Conception of Number. – London, 2015.